

Darümuallimat Y Şafak Gzt Alıntı

– Mustafa ESER · 01 Aralık 2022

Osmanlı'nın ilk kadın öğretmen okulu: Dârümuallimât Sultan II. Abdülhamid'in iradesiyle Dârümuallimât'a atanan muallime Ayşe Sıdıka Hanım, Usul-i Talim ve Terbiye Dersleri adlı bir ders kitabı hazırlamıştı. Kitabın ilk cümlesinde şöyle yazmaktadır: "Bir ülkenin uygarlığının ölçüsünün en doğru kıstası kadınların eğitimlerinin düzeyidir." Padişah kendisine "Öğrendiğini ölünceye kadar vatandaşlarına öğretsin" diyecek kadar önem vermiştir.

24 Kasım 2022, 04:17 Son Güncelleme: 24 Kasım 2022, 04:26 Yeni Şafak

İLLUSTRASYON: CEMİLE AĞAÇ YILDIRIM

Doç. Dr. Ebru Demircioğlu / Trabzon Üniversitesi Öğretim Üyesi

Dârümuallimât, Osmanlı Devleti'nde 1870-1924 yılları arasında faaliyet gösteren kız öğretmen okullarına verilen addır. 26 Nisan 1870'de sıbyan (ilkokul düzeyi sayılabilir) ve rüştiye (ilkokuldan sonraki kısım) mekteplerine kadın öğretmen yetiştirilmesi için Maarif Nazırı Saffet Paşa'nın hitabıyla açılmış. Saffet Paşa konuşmasında İslâm'da kadınların öğretimine önem verildiğine ve şer'î tesettürün buna asla engel olmadığına işaret etmiştir.

Okulun sıbyan şubesi iki yılda, rüştiye şubesi ise üç yılda öğretmen yetiştirmekteydi. 1891'de okulda altı yıl eğitim veren bir hazırlık sınıfı açıldı. Bu sınıfın amacı, Dârümuallimât'a kız öğrenci yetiştirmektir. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnâmesi'ne göre Dârümuallimât'ın bir kadın müdürü ve çeşitli dersler için kadın öğretmeni, nakış ustası ve iki de hizmetçisi bulunacaktı. 1895'te yayınlanan "Dârümuallimât Talimnâmesi"nde bu kurumun bir erkek müdürü ve onun mahiyetinde eğitim ve öğretim işlerinden sorumlu bir kadın müdür de olacağı belirtilmiştir. Ancak müdire, okulun dış işlerine ve yazışmalarına asla karışmayacak, okulun içinde de müdürün onayı alınmadan küçük ya da büyük herhangi bir uygulama yapamayacaktı.

BAL YAPAN KELEBEKLER Bu kurumun müdürlüğüne ilk olarak Emin Bey (1875-1876 öğretim yılı) getirilmiştir. Okulun ilk kadın müdürü ise 1881-1882 öğretim yılında göreve getirilen Fatma Zehra Hanım'dır. Okulun ilk kadın öğretmenleri ise müzik ve nakış hocaları olan Hatice Hanım ve Madam Armik, Osmanlı tarihi hocası Nakiye Hanım ve Rik'a (el yazması ve günlük işlerde kullanılan ve en çok bilinen hat çeşiti) hocası Besime Hanım'dır. Resim öğretmeni ise Madam Balkler'dir. 1882-1883 öğretim yılında müdür Davut Şükrü Efendi'nin yanında müdire olarak Refika Hanım atanmış ve aynı yıl bu kurumda birinci öğretmen Muhibbe Hanım, ikinci öğretmen İfâkat Hanım, üçüncü öğretmen Sadiye Hanım, nakış ve dikiş öğretmeni Fatma Hanım görev almıştır. Öğretmenlik yapmak o dönem için çok saygın bir meslekti ve saygınlığın sembolü olarak görülüyordu.

Okul, ilk mezunların 1872-1873 eğitim ve öğretim yılında vermiştir. Bu okullar II. Meşrutiyet'te açılan

İnas Dârülfünunu'nun (Kız Üniverisitesi) öğrenci kaynağını oluşturmuştur. Okuldan mezun olanların en küçüğü 14, en büyüğü ise 30 yaşındadır. İlk mezunlar arasında şu isimler bulunmaktadır; Üsküdarlı Hafız Fethiye, Emine, Hafız Rûveyde/Revîde, Ayasofyalı Hatice, Tophaneli Hafız Hatice, Hüsniye, Fatma Nigâr, Cemile, Üsküdarlı Münire/Münîbe, Ayşe, Hamdi Paşa kızı büyük Zehra, Ferdane, Zehra, Küçük Fatma, Hattat Emine, Ülfet/ İffet, Hatice, Nebiye, Halice, Nâzik ve Misâl Hanımlar.

“ÖĞRENDİĞİNİ ÖLÜNCEYE KADAR VATANDAŞLARA ÖĞRETSİN”1879-1880'de okulun programına konulup bir yıl sonra kaldırılan Usul-i Tedris (Öğretim Yöntemleri) dersini Dârülmualimin, Mülkiye ve Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Okulu) öğretmenini Aristokli Efendi veriyordu. Münif Paşa'nın Maarif Nazırlığı'nda bu dersin bir öğretmen okulu için ne kadar önemli olduğunu daha önce Maarif Nezareti'ne bir raporla bildiren Ayşe Sıdika Hanım (?-1903) sayesinde ders programa tekrar konarken kendisi de bu dersin öğretmeni olarak Sultan II. Abdülhamit'in iradesiyle atanmış, Ahlak, Coğrafya, El işleri ve Usul-i Talim derslerini beş yıl verdikten sonra bununla ilgili bir de “Usul-i Talim ve Terbiye (Eğitim ve öğretim yöntemi) Dersleri” adında bir kitap yazarak ilk kadın eğitim bilim yazarımız olmuştur. Bu kitabın ilk cümlesinde şöyle yazmaktadır: “Bir ülkenin uygarlığının ölçüsünün en doğru kıstası kadınların eğitimlerinin düzeyidir.” Padişah kendisine “Öğrendiğini ölünceye kadar vatandaşlarına öğretsin” diyecek kadar önem veriyordu.

Bu dönemde önemli bir diğer kadın öğretmen Sultan Reşad Dönemi'nde sarayın Başımamı İsmail Hakkı Efendi'nin eşinin yeğeni Safiye Ünüvar'dır. Kız öğretmen okulundan mezun olduktan sonra padişahın kız torunları Dürriye ile Rukiye Sultanlara öğretmenlik yapması için 1915'te saraya alınmış ve 10 yıl boyunca şehzadelere de eğitim vermiştir. Kendisi sarayda görev yapan ilk diplomalı öğretmen olarak bilinmektedir.

İSTANBUL KIZ MUALLİM MEKTEBİBu okulun mezunları taşraya gitmemek için ya evleniyor ya da öğretmenlik yapmıyorlardı. Emrullah Efendi bu nedenle taşradan kızlar gelip yine taşraya geri dönsünler diye 1910-1911 ders yılında Fatih Çarşamba'daki Leylî (yatılı) Kız Sanâyi Mektebi'nde ilk yatılı Dârülmualimât açılmıştır. Bu tarihe kadar toplam 731 mezun veren gündüzlü Dârülmualimât tarihe karışırken, okul süresi de 2 yıla indirilmiştir. Ancak burada 1910-1911 öğretim yılında 90 öğrenci ile vasat bir eğitimin yapıldığı bilinmektedir. 1913-1914 ders yılında öğretmen adaylarına uygulama imkânı sağlamak için bir tatbikat mektebi de açılmıştır. 1914-1915 ders yılında yayımlanan programla İstanbul Dârülmualimâtı ibtidâî kısmı (tatbikat mektebi), ibtidâî Dârülmualimâtı, ana muallim mektebi ve ana mektebi olmak üzere dört kısma ayrılmıştır. Ancak bu program da uzun ömürlü olmamış 1915'te yayımlanan “Dârülmualimîn ve Dârülmualimât Nizamnâmesi” ile Dârülmualimât yeniden yapılandırılmış, bu sefer okul İbtidâî (5 yıl), İhzârî (2 yıl) ve Âlî (3 yıl) olmak üzere üç kısma ayrılmış.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan felaketler bu kurumu da etkilemiştir. 1916'da öğretime başlayan gündüzlü kısmı 1919'da hem ilk mezunlarını vermiş hem de kapatılmıştır. Beş yılda 370 anaokulu öğretmeni yetiştiren ana muallim mektebi de bu tarihte kaldırılmıştır.

İstanbul işgal edildiğinde öğrenci sayısı azalan okul, 5 Kasım 1922'de Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır. Ocak 1923'te okulun kadrosu yeniden düzenlendi ve 1923-1924 ders yılında, kapatılan gündüzlü kısmına denk üç yıllık orta Dârümuallimât, tabîyyât, riyâziyyât (matematik), edebiyat ve tarih-coğrafya şubelerine ayrılarak açılmıştır. 1924-1925 ders yılında burası da kapatılmış ve okul "İstanbul Kız Muallim Mektebi" adını almıştır. Taşrada açılan Dârümuallimâtların bir kısmı I. Dünya Savaşı'ndan sonra imparatorluk sınırları dışında kalmış, bir kısmı da Kurtuluş Savaşı günlerinde kapanmıştır. Bu sebeple Cumhuriyet Dönemi'nin ilköğretim yılında (1923-1924) Türkiye'de İstanbul Dârümuallimâtı hariç sadece altı Dârümuallimât bulunuyordu. Bunlar da İstanbul'daki okul gibi 1924-1925 ders yılından itibaren kız muallim mektebi adını almıştır.

Yüzyılı aşkın bir süre önce öğretmenlik mesleğinden ve o dönemim ilk kadın öğretmenlerinden bugün gururla bahsediyor olmanın sevincini yaşıyor ve bu konuda emeği geçen o dönemin bal yapan kelebeklerini rahmetle anıyorum...

<https://www.yenisafak.com/dusunce-gunlugu/osmanlinin-ilk-kadin-ogretmen-okulu-darulmuallimat-3891742>